

УДК 316.4

Балакірєва О.М., канд. соціол. наук, завідувач відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, голова правління ГО “Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка”, вул. Панаса Мирного, 26, Київ, 01011, Україна, e-mail: bon.smc@gmail.com,

Дмитрук Д.А., канд. соціол. наук, науковий співробітник відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, директор ГО “Центр “Соціальний моніторинг”, вул. Панаса Мирного, 26, Київ, 01011, Україна, e-mail: dmitruk_d@ukr.net

ДИНАМІКА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ НАСТРОЇВ: ГРУДЕНЬ 2017 РОКУ¹

На основі даних загальнонаціонального опитування показано рівень зацікавленості політичними процесами та оцінку політичної ситуації в Україні. Подано баланс довіри організаціям, суспільним інститутам, окремим державним діячам та динаміку електоральних орієнтацій населення країни.

Ключові слова: громадська думка, суспільно-політичні настрої, динаміка довіри.

Оцінка соціально-політичної ситуації в Україні у грудні 2017 р. За даними моніторингу показників зацікавленості населення перебігом суспільно-політичного життя, виявлено зниження частки населення, яке активно стежить за перебігом подій. Порівняно з груднем 2015 р. частка активних респондентів скоротилася з 21,4% до 14,1%, натомість поступово зросла кількість тих, хто більш стримано та пасивно ставиться до відслідковування політичних подій. Ми продовжуємо фіксувати зменшення частки тих, хто стежить за політичним життям країни з одночасним посиленням уваги населення до окремих найбільш резонансних і значущих новин та подій (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка показників рівня зацікавленості політичними процесами в країні, %

	Грудень 2015 р.	Грудень 2016 р.	Грудень 2017 р.
Постійно стежите за політичним життям в Україні	21,4	17,2	14,1
Стежите за головними подіями в політичному житті, другорядні ж залишаються поза Вашою увагою	38	35,7	36,6
Інтерес до політичного життя виявляється у Вас зрідка	24,3	29,1	28,8
Взагалі не цікавитеся політикою	15,6	16,3	19,1
<i>Важко відповісти</i>	0,7	1,7	1,4

¹ За результатами моніторингових опитувань населення України, що проводяться ГО “Центр “Соціальний моніторинг” та ГО “Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка” спільно з відділом моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”. Опитування населення країни проведено з 18 по 23 грудня 2017 р. в усіх областях України (крім тимчасово окупованих територій Луганської та Донецької областей, АР Крим). Всього опитано 2040 респондентів. Стандартні відхилення при достовірних 95% і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять 1,31–2,18%. Рівень досягнення – 54%. Метод отримання інформації: індивідуальне інтерв’ю за місцем проживання респондента “віч-на-віч”.

Інтерес до політичних процесів залишається певною мірою високим, оскільки більшість респондентів продовжує стежити за основними подіями. Як і раніше, міра зацікавленості політикою є вищою серед представників старшого покоління, в той час як молодь значно менше зацікавлена політичним життям країни (табл. 2), молодь віком до 30 років схильна відстежувати лише основні події, які інформаційно є найвагомішими, зрідка реагує на них. Саме серед молоді ми спостерігаємо найвищий показник тих, хто взагалі не цікавиться політикою.

Таблиця 2

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Якою мірою Ви цікавитесь політичними процесами, що відбуваються в Україні?” (грудень 2017 р.), %

	Вікові групи (років)					Україна
	18–29	30–39	40–49	50–59	60+	
Постійно стежите за політичним життям в Україні	6,4	7,7	13,6	15,4	24,0	14,1
Стежите за головними подіями в політичному житті, другорядні ж залишаються поза Вашою увагою	23,7	38,6	37,9	43,1	39,6	36,6
Інтерес до політичного життя виявляється у Вас зрідка	34,7	28,6	31,4	25,5	25,1	28,8
Взагалі не цікавитеся політикою	34,0	23,5	15,8	14,4	10,1	19,1
<i>Важко відповісти</i>	1,2	1,6	1,4	1,6	1,1	1,4

Незважаючи на поступове зменшення зацікавленості з боку людей суспільно-політичними подіями, спостерігається одночасне зростання негативного їх сприйняття. Поточні оцінки політичної ситуації свідчать про те, що ситуація сприймається населенням дедалі негативно, зростає частка тих, хто характеризує ситуацію, як напружену. У 2016 р. відбулося зменшення частки населення, схильного бачити ситуацію вкрай негативно (“критичною та вибухонебезпечною”). Проте пом’якшення не позначилося на зростанні позитивних оцінок. У цілому 2017 р. лише затвердив зміну настроїв, що сталися рік тому (табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Як Ви у цілому оцінили б політичну ситуацію в Україні?”, %

	Грудень 2015 р.	Грудень 2016 р.	Грудень 2017 р.
Благополучна	0,5	1,0	0,9
Спокійна	5	10,8	9,2
Напружена	57,5	61,1	63,4
Критична, вибухонебезпечна	35,1	21,5	21,0
<i>Важко відповісти</i>	1,8	5,6	5,6

Потенціал громадської активності. Постійний моніторинг, що проводиться ГО “Центр “Соціальний моніторинг” та ГО “Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка” за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”,

містить запитання, що вимірює, наскільки після Євромайдану українці готові до різноманітних проявів громадської активності на волонтерських засадах. Опитування в квітні 2014 р. продемонструвало, що трохи менше третини населення були готові контролювати діяльність місцевої влади (29,7%), майже кожен шостий був готовий увійти на волонтерських засадах до консультативної/експертної ради (17,2%), майже кожен п'ятий (19%) був готовий організувати ініціативну групу для вирішення гострих питань місцевої громади. Опитування в серпні 2014 р. показало, що потенціал громадянської активності продовжував залишатися на тому ж рівні, що й одразу після завершення подій Євромайдану. Певне зниження готовності до волонтерської діяльності ми почали фіксувати влітку 2016 р., коли дещо зменшилася кількість людей, готових контролювати владу та входити до ініціативних груп на місцевому рівні (табл. 4). Останнє опитування зафіксувало вдвічі меншу, ніж у 2014 р., готовність допомагати на волонтерських засадах, працюючи у консультативній/експертній раді (у 2014 р. – 17,2%, у 2017 р. – 9,5%) та готовність організувати ініціативні групи (у 2014 р. – 19%, у 2017 р. – 10,4%).

Отже, моніторинг фіксує поступове затухання проявів громадської активності та зменшення частки населення, готової до такої діяльності на волонтерських засадах.

Показники готовності до виступів проти падіння рівня життя, на захист своїх прав залежні від оцінок ситуації в країні та власного матеріального добробуту. За останній рік вони не зазнали суттєвих змін: третина населення вважає такі виступи цілком можливими, а більшість малоймовірними (табл. 5).

Таблиця 4

**Розподіл відповідей респондентів на запитання:
“Чи відносите Ви себе до таких людей, як...?”, %**

Показник	Квітень 2014 р.		Серпень 2014 р.		Грудень 2016 р.		Червень 2017 р.		Грудень 2017 р.	
	Так	Ні	Так	Ні	Так	Ні	Так	Ні	Так	Ні
Людина, яка готова на волонтерських засадах разом з іншими контролювати діяльність місцевої влади	29,7	66,9	28,4	7,0	24,9	67,8	19,0	74,0	17,9	77,4
Професіонал у певних питаннях, готовий на волонтерських засадах увійти до консультативної/експертної ради	17,2	78,3	18,2	76,6	15,0	76,9	11,7	80,5	9,5	84,3
Людина, яка готова організувати ініціативну групу з вирішення гострих питань місцевої громади	19,0	76,2	13,5	80,9	13,4	78,7	11,7	79,5	10,4	84,2

Таблиця 5

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Як Ви вважаєте, наскільки можливі зараз у Вашому населеному пункті масові виступи населення проти падіння рівня життя, на захист своїх прав?”, %

	Грудень 2016 р.	Червень 2017 р.	Грудень 2017р.
Цілком можливі	33,3	27,4	32,7
Малоймовірні	53,5	57,3	56,8
<i>Важко відповісти</i>	13,2	15,3	10,5

Таблиця 6

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Скажіть, будь ласка, якою мірою Ви довіряєте наведеним організаціям, суспільним інститутам, окремим державним діячам?”, %

	Не довіряю (“Зовсім не довіряю” + “Скоріше, не довіряю”)	Довіряю (“Скоріше, довіряю” + “Повністю довіряю”)	Баланс довіри	ВВ
Волонтерам	35,4	53,4	18,0	11,1
Релігійним організаціям	50,1	35,0	-15,1	14,8
Громадським об’єднанням	54,0	31,3	-22,7	14,8
Профспілкам	59,3	26,1	-33,2	14,7
Політичним партіям	86,0	7,6	-78,4	6,5
Інтернет-виданням	42,0	37,7	-4,3	20,3
Засобам масової інформації, у тому числі:				
телебаченню	55,2	38,9	-16,3	5,8
газетам	58,0	33,9	-24,1	8,1
радіомовленню	58,0	31,4	-26,6	10,6
Збройним Силам України	40,3	52,0	11,7	7,7
Прокуратурі	72,2	16,4	-55,8	11,4
Правоохоронним органам	69,9	20,6	-49,3	9,5
Службі безпеки України (СБУ)	68,6	20,1	-48,5	11,3
Національній поліції України	65,7	24,4	-41,3	10,0
Національному антикорупцій- ному бюро України (НАБУ)	61,2	21,7	-39,5	17,0
Верховній Раді України	88,8	7,5	-81,3	3,6
Кабінету Міністрів України	85,4	10,1	-75,3	4,6
Обласній раді	61,9	25,0	-36,9	13,2
Районній раді	59,0	30,0	-29,0	11,0
Міській (селищній, сільській) раді	54,2	39,9	-14,3	6,0
Національному банку України	78,3	11,6	-66,7	10,0
Посадовим особам Євросоюзу	59,7	26,7	-33,0	13,6
НАТО	63,0	24,8	-38,2	12,2
Владі Російської Федерації	84,3	5,4	-78,9	10,3

Рівень довіри соціальним і політичним інститутам. За даними моніторингу довіри до соціальних інституцій, більшість соціальних і політичних інституцій продовжує генерувати переважну недовіру до своєї діяльності. На сьогодні лише волонтерський рух та Збройні Сили України мають позитивний баланс довіри населення. Позитивно також сприймаються засоби масової інформації, серед яких більшою довірою користуються Інтернет-видання (табл. 6).

Серед інших найбільшу недовіру населення викликають силові міністерства та органи влади, діяльність Кабінету Міністрів України в цілому, політичні партії та Верховна Рада України. Зазначимо, що вперше ми фіксуємо показники недовіри до Верховної Ради України, які перевищують недовіру владі РФ, яка вже довгий час сприймалася населенням найгірше та мала найбільший показник недовіри до себе. Динаміка довіри представлена в додатку 1.

Рівень довіри політикам. На підтримку та готовність переобирати владу як законодавчу, так і виконавчу, велика чисельність українців продовжує не довіряти переважній більшості політиків, які вже довгий час демонструють вкрай низькі показники довіри (табл. 7).

Таблиця 7

Рівень довіри політичним і громадським діячам, % серед всіх опитаних

	Зовсім	Скоріше,	Скоріше,	Повністю	Не знаю такого/такої	Важко відповісти	Баланс довіри
	не довіряю	довіряю	довіряю	довіряю			
Гриценко А.	26,6	28,9	16,7	4,4	14,5	8,9	-34,4
	55,5		21,1				
Садовий А.	35,7	27,7	17,2	3,4	7,5	8,6	-42,8
	63,4		20,6				
Бойко Ю.	36,1	28,5	14,9	3,7	8,4	8,4	-46,0
	64,6		18,6				
Тимошенко Ю.	39,7	31,0	17,5	4,8	0,3	6,7	-48,5
	70,7		22,3				
Рабінович В.	39,3	26,9	12,1	3,2	8,7	9,8	-50,9
	66,2		15,3				
Гройсман В.	38,2	36,2	16,5	2,4	1,2	5,5	-55,4
	74,4		18,9				
Тягнибок О.	45,6	30,4	11,9	1,0	3,8	7,3	-63,1
	76		12,9				
Порошенко П.	46,0	34,9	12,4	2,5	,3	3,9	-66,2
	80,9		14,9				
Парубій А.	43,3	35,4	9,7	1,3	4,8	5,5	-67,7
	78,7		11				
Ляшко О.	46,3	35,5	11,5	2,1	,6	4,1	-68,2
	81,8		13,6				
Саакашвілі М.	53,3	28,3	7,9	1,7	2,2	6,6	-72,0
	81,6		9,6				

За даними традиційного моніторингу рівня довіри до провідних політиків і громадських діячів, зберігається негативний тренд, коли показники довіри до всіх без винятку політиків мають негативний баланс, який збільшується (табл. 8).

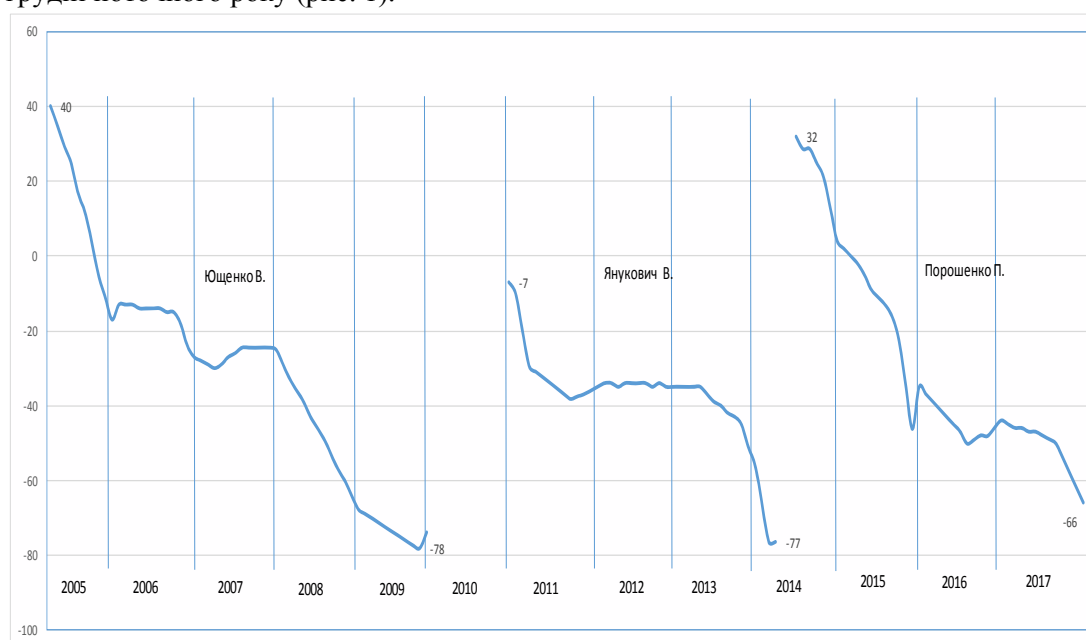
Таблиця 8

Рівень довіри до окремих політиків. За результатами відповіді на запитання: “Скажіть, якою мірою Ви довіряєте чи не довіряєте таким політикам, громадським діячам? Якщо Ви не знаєте політика або громадського діяча, скажіть про це”?, % серед всіх опитаних

	2015/07	2015/09	2015/12	2016/07	2016/08	2016/10	2016/12	2017/12
Гриценко А.	-7	-	-	-	-32	-	-29	-34,4
Садовий А.	10	-5	-5	-21	-19	-	-24	-42,8
Бойко Ю.	-50	-52	-52	-55	-54	-	-49	-46,0
Тимошенко Ю.	-35	-40	-38	-40	-47	-48	-41	-48,5
Рабінович В.	-	-	-	-48	-46	-	-44	-50,9
Гройсман В.	-26	-40	-	-48	-50	-46	-45	-55,4
Тягнибок О.	-38	-58	-59	-53	-60	-	-56	-63,1
Порошенко П.	-4	-22	-35	-46	-49	-48	-44	-66,2
Парубій А.	-	-	-	-	-	-46	-49	-67,7
Ляшко О.	-27	-46	-37	-36	-42	-	-46	-68,2
Саакашвілі М.	-	-9	-19	-46	-42	-57	-51	-72,0

Примітка: “-” – кандидат не входив до списку в інструментарії опитування.

Показник довіри до Президента України П. Порошенка істотно знизився: від позитивного балансу в грудні 2014 р. на рівні “+32%” до негативного на рівні “-66,2%” у грудні поточного року (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка довіри до Президента України у 2005–2017 рр. (сума відповідей “Повністю довіряють” і “Скоріше, довіряють”), %

Динаміка електоральних орієнтацій населення України. Моніторинг суспільних настроїв свідчить про те, що переважна більшість населення стежить за політичними подіями в країні (50%) та оцінює ситуацію, як неблагополучну. Тільки 10,1% опитаних надали позитивну оцінку ситуації, зазначивши, що її можна вважати спокійною (9,2%) або благополучною (0,9%), решта вважає її або напруженою (63,4%), або критичною та вибухонебезпечною (21%).

Перебіг суспільно-політично життя наприкінці 2017 р. не призвів до істотних змін у показниках підтримки дострокових виборів. Це стосується як дострокових виборів до Верховної Ради України, так і ідей переобрання Президента України. У цілому сьогодні зберігається перевага прихильників дострокових виборів над противниками їх проведення. Проте інтенсивність такої підтримки, з огляду на чисельність тих, хто “безумовно” підтримує перевибори, не дає підстав говорити про їх активізацію.

Нині за переобрання Верховної Ради України виступає 50% опитаних (табл. 9), за проведення дострокових виборів Президента України – 49,7% (табл. 10).

Таблиця 9

**Рівень підтримки дострокових виборів Верховної Ради України,
% серед всіх опитаних**

	2016/07	2016/08	2016/10	2016/12	2017/12
Так (“Безумовно, так” + “Скоріше, так”)	47,6	51,7	54,1	49,3	50,0
Ні (“Скоріше, ні” + “Безумовно, ні”)	38,3	41,3	36,6	41,2	37,5
Безумовно, так	–	25,5	27,5	22,1	21,1
Скоріше, так	–	26,2	26,6	27,2	28,9
Скоріше, ні	–	23,8	19,5	24,4	20,8
Безумовно, ні	–	17,5	16,8	16,8	16,7
<i>Важко відповісти</i>	14,1	7,0	9,5	9,5	12,5

Таблиця 10

**Рівень підтримки дострокових виборів Президента України,
% серед всіх опитаних**

	2016/07	2016/08	2016/10	2016/12	2017/12
Так (“Безумовно, так” + “Скоріше, так”)	55,0	52,7	52,3	45,2	49,7
Ні (“Скоріше, ні” + “Безумовно, ні”)	35,1	39,2	38,6	45,1	38,2
Безумовно, так	30,4	25,2	27,1	21,4	23,1
Скоріше, так	24,6	27,4	25,2	23,8	26,6
Скоріше, ні	20,3	24,2	20,3	25,8	21,3
Безумовно, ні	14,8	15,1	18,4	19,2	16,9
<i>Важко відповісти</i>	9,9	8,1	9,1	9,8	12,1

У розрізі регіонів найбільшу зорієнтованість на перезавантаження влади демонструють опитані на Сході України, мешканці Півдня та м. Київ (табл. 11).

Таблиця 11

Рівень підтримки дострокових виборів Верховної Ради України та Президента України, за регіонами, %

		Серед всіх	Регіон опитування						
			Захід	Центр	Північ	Схід	Донбас	Південь	м. Київ
Чи необхідне дострокове проведення виборів до ВР України?	Безумовно, так	21	14	18	24	23	25	26	20
	Скоріше, так	29	23	25	21	24	46	33	38
	Сума позитивних відповідей	50	37	43	46	47	71	59	58
Чи необхідне дострокове проведення виборів Президента України?	Безумовно, так	23	15	19	24	26	33	26	22
	Скоріше, так	27	22	25	21	25	34	31	35
	Сума позитивних відповідей	50	37	43	45	51	67	57	58

Зазначимо, що рівень підтримки дострокових виборів залежить від віку опитаних: найменшу схильність до переобрання як Верховної Ради України, так і Президента України має молодь (відповідно, 42% та 39,7%), натомість більш активними в цьому питанні є респонденти старшого середнього віку (відповідно, 30–39 років – 51/52%, 40–49 років – 52/52%, 50–59 років – 54/54%, 60 років і старше – 51/51%).

Рейтинг кандидатів на посаду Президента України. Дані моніторингу дозволяють сьогодні виокремити дві групи політиків: перша – лідери рейтингу з найвищими шансами проходження до другого туру. Ними залишаються Ю. Тимошенко, П. Порошенко, Ю. Бойко та В. Рабінович. Зауважимо, що одночасне включення до списку кандидатів діючого Прем'єр-міністра України В. Кличка та, насамперед, С. Вакарчука відтісняє показники підтримки діючого Президента України нижче за його основних конкурентів (табл. 8, рис. 1).

Друга група представлена політиками, які сьогодні утримують рівень суспільної та електоральної підтримки, є приблизно на однаковому рівні – 5–6%. До них належать О. Ляшко, С. Вакарчук, А. Садовий та А. Гриценко (табл. 12, рис. 2).

Показники рівня підтримки в регіональному розрізі свідчать про значну підтримку Ю. Тимошенко, насамперед, у Західному, Центральному та Північному регіонах, м. Київ, а також на Донбасі. Основний електорат Ю. Бойко традиційно сконцентрований на Сході України та Донбасі. Діючий Президент України має майже однаковий рівень підтримки в усіх регіонах, крім Донбасу, де його підтримують найменше з-поміж усіх інших лідерів електорального рейтингу. Високий показник підтримки С. Вакарчука забезпечується, насамперед, підтримкою мешканців Заходу та Центру країни (табл. 13).

Таблиця 12

**Динаміка рівня підтримки кандидатів на посаду Президента України,
% серед всіх опитаних**

	2016/07	2016/08	2016/10	2016/12	2017/07	2017/12
Тимошенко Ю.	11,2	9,9	11,6	11,0	11,2	10,6
Бойко Ю.	4,5	5,6	7,3	7,0	8,4	8,2
Порошенко П.	11,3	12,5	11,9	11,0	9,5	7,1
Рабінович В.	4,7	5,9	5,6	6,1	6,1	6,7
Вакарчук С.	–	–	–	–	–	5,1
Садовий А.	7,8	6,3	7,1	6,0	3,7	4,9
Гриценко А.	–	4,0	5,0	4,6	5,1	4,6
Ляшко О.	7,3	6,2	7,0	6,0	6,7	3,8
Гройсман В.	1,9	0,5*	–	2,2	2,4	3,2
Тягнибок О.	2,6	2,6	3,5	3,1	2,9	2,9
Симоненко П.	–	–	–	1,0	–	1,0
Ярош Д.	–	0,7*	–	2,5	1,8	0,8
Кличко В.	–	–	–	0,5	1,4	0,6
Яценюк А.	–	0,4	0,3	0,3	–	–
Білецький А.	–	–	–	0,2	–	–
Савченко Н.	–	1,8*	1,7	0,3*	0,9	–
Тігіпко С.	–	1,2	–	–	–	–
Саакашвілі М.	–	1,2*	–	0,9*	–	–
Катеринчук М.	1,1	0,5	1,3	–	–	–
Інший політик	5,1	2,4	3,5	2,8	4,0	4,2
Не голосував/ла би	14,8	18,9	17,9	20,5	17,8	19,5
<i>Важко відповісти/Відмова від відповіді</i>	27,7	19,4	16,2	14,1	18,1	16,7

* Прізвища політиків не були включені до списку, респонденти називали їх самостійно.

Другий тур: рівень підтримки ймовірних кандидатів. Для співставлення рейтингів основних кандидатів на посаду Президента України та визначення тенденцій перетікання голосів в умовах вибору в парах респондентам було запропоновано визначитися щодо свого серед декількох найімовірніших пар політиків. Зауважимо, що сьогодні понад 40% опитаних не готові голосувати за запропоновані пари кандидатів, ще близько 16% вагалися б з вибором, а отже, перспектива другого туру поки що не сприймається громадськістю, як актуальне питання (табл. 14).

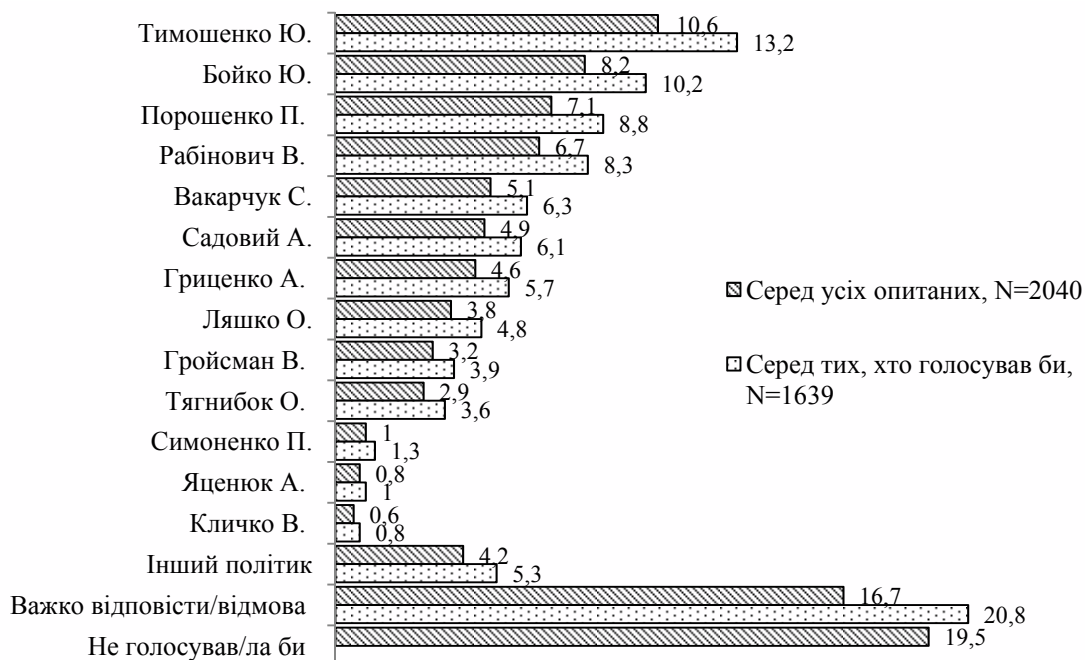

Рис. 2. Рейтинг підтримки кандидатів на посаду Президента України, % серед всіх опитаних

Таблиця 13

Регіональні особливості рівня підтримки кандидатів на посаду Президента України, %

	Серед всіх	Регіон опитування						
		Захід	Центр	Північ	Схід	Донбас	Південь	м. Київ
Тимошенко Ю.	10,6	10,4	13,1	17,1	6,2	12,1	5,0	11,7
Бойко Ю.	8,2	2,1	2,6	3,3	12,1	20,8	8,7	7,6
Порошенко П.	7,0	10,2	7,7	7,5	6,4	2,2	8,7	5,5
Рабінович В.	6,7	0,9	1,9	3,3	9,1	14,6	11,4	8,3
Вакарчук С.	5,1	9,5	8,3	2,9	2,1	2,5	4,6	3,4
Садовий А.	4,9	11,8	8,3	2,5	1,1	2,2	2,7	0,7
Гриценко А.	4,5	6,9	7,4	4,2	3,8	2,2	1,8	3,4
Ляшко О.	3,9	3,2	3,8	8,3	3,5	3,4	1,8	3,4
Гройсман В.	3,2	1,6	8,0	2,5	2,9	2,2	1,4	4,1
Тягнибок О.	2,9	3,0	8,0	2,1	3,2	0,6	0,5	0,7
Симоненко П.	1,0	0,2	0,6	0,4	2,1	2,2	0,5	0,7
Ярош Д.	0,8	1,4	0,6	0,4	1,6	0,0	0,9	0,0
Кличко В.	0,6	0,5	0,6	0,4	0,3	1,6	0,9	0,0
Інший політик	4,3	2,3	4,8	1,7	6,2	4,7	8,2	1,4
Важко відповісти/відмова	16,7	18,0	11,5	24,6	15,0	14,0	9,1	33,1
Не голосував/ла би	19,5	18,0	12,5	18,8	24,4	14,9	33,8	15,9

Таблиця 14

Розподіл відповідей респондентів при голосуванні у другому турі за ймовірних кандидатів на посаду Президента України, %

<i>Кандидати</i>	<i>Серед усіх опитаних, N=2040</i>	<i>Серед тих, хто голосував би, N=1161</i>
Порошенко П.	14,0	24,6
Тимошенко Ю.	26,6	46,5
<i>Важко відповісти</i>	16,5	28,9
<i>Не голосував/ла би</i>	42,9	
<i>Кандидати</i>	<i>Серед усіх опитаних, N=2040</i>	<i>Серед тих, хто голосував би, N=1181</i>
Порошенко П.	18,6	31,5
Бойко Ю.	22,6	38,2
<i>Важко відповісти</i>	17,9	30,3
<i>Не голосував/ла би</i>	40,9	
<i>Кандидати</i>	<i>Серед усіх опитаних, N=2040</i>	<i>Серед тих, хто голосував би, N=1192</i>
Тимошенко Ю.	24,7	41,4
Бойко Ю.	19,0	31,9
<i>Важко відповісти</i>	15,9	26,6
<i>Не голосував/ла би</i>	40,5	
<i>Кандидати</i>	<i>Серед усіх опитаних, N=2040</i>	<i>Серед тих, хто голосував би, N=1162</i>
Гройсман В.	16,2	28,2
Тимошенко Ю.	24,9	43,4
<i>Важко відповісти</i>	16,3	28,4
<i>Не голосував/ла би</i>	42,6	

Рейтинг підтримки політичних партій. Якби вибори відбувалися сьогодні, то значна частина українців ще не знала б, за кого голосувати, або взагалі не прийшла б на вибори. У цілому чисельність тих, хто сьогодні визначився з вибором партій і не хоче голосувати, становить 26–30% (табл. 15).

Таблиця 15

**Розподіл відповідей респондентів на запитання:
“Якби найближчої неділі проходили вибори до Верховної Ради України,
чи брали б Ви участь у голосуванні?”, % серед всіх опитаних**

	2016/07	2016/08	2016/12	2017/08	2017/12
Ні (“Точно, ні” + “Скоріше, ні”)	25,5	27,6	26	28,0	25,6
Так (“Скоріше, так” + “Точно, так”)	68,9	66,1	67,3	66,7	65,2
Точно, ні (однозначно, цілком впевнений/а)	15,1	15,6	16	15,3	15,0
Скоріше, ні (мабуть, ні)	10,4	12,1	10	12,7	10,6
Скоріше, так (мабуть, так)	40,4	40,5	43	40,3	41,4
Точно, так (однозначно, цілком впевнений/а)	28,5	25,5	24,3	26,5	23,8
Важко відповісти/Відмова від відповіді	5,6	6,3	6,7	5,3	9,2

Зазначимо, що на тлі високої готовності голосувати виокремлюється молодь, з-поміж якої не пішли б на вибори 41% опитаних, що є вдвічі вищим за показники старших вікових груп.

За даними дослідження, якби вибори відбувались у грудні 2017 р., то до Верховної Ради України точно потрапили б чотири партії: “Батьківщина”, БПП “Солідарність”, “Опозиційний блок” та “За життя”. Високі шанси на проходження також мали б “Об’єднання “Самопоміч”, “Громадянська позиція”, Радикальна партія Олега Ляшка та ВО “Свобода” (табл. 16).

Таблиця 16

Динаміка підтримки політичних партій, % серед всіх опитаних

	2015/09	2016/07	2016/08	2016/12	2017/08	2017/12
ВО “Батьківщина”	10,6	11,8	10,6	10,5	10,9	10,4
БПП “Солідарність”	18,0	9,0	7,0	10,0	8,1	7,5
“Опозиційний блок”	8,8	9,9	7,1	7,6	7,5	7,4
“За життя”	–	2,3	4,5	5,4	6,9	6,9
“Об’єднання “Самопоміч”	10,2	9,7	7,4	6,8	3,5	4,9
“Громадянська позиція”	1,9	–	3,8	4,5	4,0	4,3
Радикальна партія Олега Ляшка	5,8	9,0	6,6	6,3	6,4	3,0
ВО “Свобода”	3,9	4,7	3,7	4,1	3,8	3,1
Партія Святослава Вакарчука (Святослав Вакарчук)	–	–	–	–	2,8	–
Партія Прем’єр-міністра України Володимира Гройсмана	–	–	0,8	1,6	1,1	2,4
“Рух нових сил”	–	3,4	2,5	2,5	1,5	1,1
“Ліва опозиція”	–	1,5	0,8	1,3	0,8	1,0
“УКРОП”	–	–	0,4	0,7	1,2	1,0
“Партія Національної Дії” (Д. Ярош, Т. Стецьків, О. Доній, В. Шишкін, В. Чумак)	–	–	–	–	1,0	–
“УДАР”	–	–	0,3	0,5	0,9	0,7
“Демократичний Альянс”	0,2	–	0,8	0,4	0,2	0,7
“Народний фронт”	1,4	–	1,0	0,6	0,8	0,6
“Відродження”	1,4	–	0,7	0,4	1,1	0,5
Національний рух “Державницька ініціатива Яроша”	–	–	1,2	1,8	–	0,5
“Партія простих людей Сергія Капліна”	–	–	0,7	0,5	–	0,4
“Народний контроль”	0,5	–	0,4	0,2	0,3	0,4
Партія Сергія Тігіпка “Сильна Україна”	1,2	–	–	0,2	0,6	0,4
“Правий сектор”	4,5	1,8	0,7	0,4	0,3	0,3
“Наш край”	–	–	1,9	0,5	0,9	0,2
Інша партія	5,4	2,8	0,7	1,9	3,3	2,5
Важко відповісти/відмова від відповіді	26,2	26,4	16,2	10,8	13,2	18,9
Не братиму участі в голосуванні	–	7,7	20,2	20,5	18,9	20,9

Примітка: “–” – партія не входила до списку в інструментарії опитування.

Наведені рейтингові показники можна порівняти з результатами опитування інших соціологічних служб. Дані наведено в таблицях 17, 18.

Таблиця 17

Рейтинг політичних партій, %

Компанія	СОЦИС/КМІС/ РЕЙТИНГ	РЕЙТИНГ	КМІС	ГО "УІСД ім. О. Яременка"/ЦСМ
Розмір вибірки	20 000	2000	2039	2040
Дата проведення	28.10–14.11.2017	22–30.11.2017	2–14.12.2017	18–23.12.2017
"Батьківщина"	9,7	9,7	6,5	10,4
БПП "Солідарність"	9,4	8,6	5	7,5
"Опозиційний блок"	6,4	5,7	4,1	7,4
"За життя"	5,7	5,3	3,9	6,9
Радикальна партія Олега Ляшка	4,8	4,7	3,8	3,0
"Громадянська позиція"	6,2	4,1	3,3	4,3
"Об'єднання "Самопоміч"	4,7	3,9	2,8	4,9
ВО "Свобода"	2,8	3,1	2	3,1
Громадсько-політичний рух "Справедливість"	1,9	–	–	–
Партія Прем'єр-міністра Укра- їни Володимира Гройсмана	–	–	–	2,4
"УКРОП"	1	1,4	1,4	1,0
"Аграрна партія України"	0,9	1,3	1,2	–
"Рух нових сил"	1,6	1,3	1,2	1,1
"Народний фронт"	0,8	1	0,7	0,6
"Відродження"	0,4	1,6	0,5	0,5
"Демократичний Альянс"	–	1	–	0,7
"Народний контроль"	–	0,7	–	0,4
"Соціалістична партія"	–	0,6	0,5	–
"Наш край"	0,3	0,5	0,2	0,2
Національний рух "Державни- цька ініціатива Яроша"	–	0,6	–	0,5
"Основа"	0,3	0,5	–	–
"Правий сектор"	0,4	0,5	–	0,3
"Платформа Савченко"	–	0,3	–	–
"Національний корпус"	0,4	0,2	–	–
"Ліва опозиція"	–	–	–	1,0
<i>Інша партія</i>	3,1	3,9	0,6	4,0
<i>Важко відповісти</i>	23,3	20,1	38,7	18,9
<i>Не брали б участі</i>	16	20,1	17,1	20,9
<i>Відмовилися відповідати на запитання</i>	–	–	2,8	–
<i>Викреслили б усі партії, зіпсу- вали б бюлетень</i>	–	–	3,6	–

Примітка: "–" – партія не входила до списку в інструментарії опитування.

Таблиця 18

Рейтинг кандидатів на посаду Президента України, %

Компанія	СОЦИС/КМІС/ РЕЙТИНГ	РЕЙТИНГ	КМІС	ГО "УІСД ім. О. Яременка"/ЦСМ
Розмір вибірки	20 000	2000	2039	2040
Дата проведення	28.10–14.11.2017	22–30.11.2017	2–14.12.2017	18–23.12.2017
Тимошенко Ю.	8,8	9,6	7,9	10,6
Бойко Ю.	5,7	4,5	3,6	8,2
Порошенко П.	9,8	8,4	6,5	7,1
Рабінович В.	4,8	4,9	3	6,7
Вакарчук С.	7,4	6,3	–	5,1
Гриценко А.	5,6	5,2	4,9	4,6
Садовий А.	3	2,8	3,2	4,9
Ляшко О.	4,6	5,2	3,5	3,8
Гройсман В.	–	2,8	1,4	3,2
Тягнибок О.	1,9	2,7	1,2	2,9
Наливайченко В.	2	–	–	–
Яценюк А.	0,9	0,7	0,4	–
Інший кандидат	6,5	8,2	2,7	6,7
Важко відповісти	21,4	21,6	39,1	16,7
Не брали б участі	17,7	17,1	15,3	19,5
Зіпсує бюлетень	–	–	4,5	–
Відмова відповісти	–	–	2,7	–

Примітка: "–" – варіант відповіді не входив до списку в інструментарії опитування.

Зауважимо, що наведені показники рейтингу підтримки політичних партій і кандидатів на посаду Президента України слід розглядати доволі обережно, інтерпретуючи здебільшого як тенденції електоральних уподобань, але ніяк не остаточні політичні рейтинги, які оприлюднюються напередодні виборів. Поточні показники електоральної підтримки є, скоріше, орієнтирами, що описують електоральні настрої та симпатії. Наявні обмеження викликані декількома обставинами. По-перше, рейтингові показники доволі чутливі до конфігурації списків кандидатів, які можуть суттєвим чином впливати на перерозподіл відсотків підтримки: включення або виключення певного кандидата/партії зі списку значно змінює розподіл голосів. Особливо це позначається на лідерах рейтингу та політиках/політичних силах, що належать до суміжних електоральних ніш, прикладом чого може слугувати наведені таблиці 17,18, що демонструє різні підходи до формування списків кандидатів. По-друге, на даний час зберігається доволі значний відсоток тих, хто не визначився зі своїм вибором або не піде на вибори. Про це свідчать відповіді на запитання щодо готовності до участі в виборах чи рівень підтримки ідеї дострокових виборів і прямі відповіді на запитання щодо вибору кандидатів/партій сьогодні. Незважаючи на доволі бурхливий перебіг політичного життя в країні, питання виборів наразі залишається не досить актуальним для українського суспільства, через що сьогодні понад третину опитаних ще серйозно не замислюються над вибором політичної позиції.

Отримано 28.12.17

Додаток 1. Динаміка довіри соціальним і політичним інститутам

	2005/12	2006/01	2006/09	2006/12	2007/03	2007/06	2007/07	2007/12	2008/12	2009/09	2009/12	2010/12	2011/03	2011/10	2012/03	2013/03	2013/09	2014/03	2014/08	2014/10	2014/12	2015/09	2015/11	2015/12	2016/07	2016/12	2017/08	2017/12	
Динаміка довіри (баланс): районній раді																													
Баланс довіри	-17	-16	-11	-28	-15	-16	-6	-14	-36	-27	-28	6			-21	-22	-23	-19	-23			-22	-20	-19			-15		-29
Довіряють	35	34	34	29	35	33	37	37	25	31	29	40			33	34	33	36	32			32	34	35			39		30
Не довіряють	51	50	45	58	50	49	43	51	61	58	57	35			54	55	56	54	55			54	54	53			54		59
Важко відповісти	14	16	21	13	16	18	19	12	13	11	14	25			13	11	11	10	12			14	12	12			8		11
Динаміка довіри (баланс): міській (селищній, сільській) раді																													
Баланс довіри	-7	-3	4	-12	-2	-2	5	4	-24	-14	-17	22			-4	-14	-9	-5	-9			-11	-12	-8			0		-14
Довіряють	38	42	45	39	44	40	46	48	33	38	36	55			44	39	40	44	39			39	37	42			47		40
Не довіряють	45	45	41	51	46	43	41	44	57	52	53	33			48	53	49	50	49			50	49	50			47		54
Важко відповісти	12	13	14	10	10	17	12	9	11	10	11	12			8	8	12	6	12			11	7	8			6		6
Динаміка довіри (баланс): обласній раді																													
Баланс довіри	-20	-22	-13	-35	-23	-19	-14	-24	-46	-39	-35	1			-30	-34	-31	-30	-32	-22	-30	-25	-31			-28		-37	
Довіряють	31	30	33	26	30	30	33	32	20	24	25	40			28	26	28	30	24	35	25	27	27			31		25	
Не довіряють	51	52	46	61	52	50	46	55	66	62	60	39			58	60	60	59	55	56	55	52	58			59		62	
Важко відповісти	18	18	22	13	18	20	21	13	14	14	15	21			14	14	12	11	21	9	20	22	15			10		13	
Динаміка довіри (баланс): Верховній Раді України																													

	2005/12	2006/01	2006/09	2006/12	2007/03	2007/06	2007/07	2007/12	2008/12	2009/09	2009/12	2010/12	2011/03	2011/10	2012/03	2013/03	2013/09	2014/03	2014/08	2014/10	2014/12	2015/09	2015/11	2015/12	2016/07	2016/12	2017/08	2017/12		
Баланс довіри	-34	-39	-30	-44	-32	-45	-39	-33	-81	-79	-72	-46	-64	-62	-62	-62	-62	-34	-65		-31	-55	-68		-75	-71	75	81		
Довіряють	28	26	29	25	29	23	27	23	7	9	12	24	15	16	16	17	17	30	15		31	21	14		12	13	12	8		
Не довіряють	62	65	59	69	62	68	66	57	88	87	84	69	79	78	79	78	78	64	80		62	75	81		87	84	87	89		
Важко відповісти	10	9	13	7	9	8	8	20	5	4	5	7	6	6	6	4	5	6	4		8	4	5		0	4	0	4		
Динаміка довіри (баланс): Голові Верховної Ради України																														
Баланс довіри	-19	-12	-16	-40	-33		-43					-32	-54	-61							-12	-17	-15	-27	-40	-60		-50		-68
Довіряють	34	40	36	27	29		24					31	19	15							41	40	40	31	22	15		21		11
Не довіряють	53	52	52	67	62		67					63	73	76							53	57	55	58	62	75		71		79
Важко відповісти	13	8	12	6	9		8					6	9	9							6	4	6	12	8	9		8		10
Динаміка довіри (баланс): Кабінету Міністрів України																														
Баланс довіри	-27	-28	-15	-30	-21	-29	-30	-30	-63	-62	-62	-32	-51	-55	-52	-48	-49				7				-68		-69		-69	-75
Довіряють	31	31	35	32	35	31	31	31	16	17	17	31	22	20	21	24	22				51				13		15		15	10
Не довіряють	58	59	51	62	56	60	62	61	79	79	78	63	73	75	73	72	71				45				81		84		84	85
Важко відповісти	11	10	14	7	9	8	7	8	5	5	5	6	6	5	7	4	7				4				6		1		1	5
Динаміка довіри (баланс): Прем'єр-міністру України																														
Баланс довіри	-20	-15	6	-8	-7		-4	-14	-22	-47	-50	-24	-46	-52	-40	-42					-4	-60	-67		-58	-45	-58	-56		
Довіряють	34	37	49	44	44		46	41	36	25	23	35	23	21	28	27					45	18	14		21	25	21	19		

	2005/12	2006/01	2006/09	2006/12	2007/03	2007/06	2007/07	2007/12	2008/12	2009/09	2009/12	2010/12	2011/03	2011/10	2012/03	2013/03	2013/09	2014/03	2014/08	2014/10	2014/12	2015/09	2015/11	2015/12	2016/07	2016/12	2017/08	2017/12	
Не довіряють	54	52	43	52	51	X	49	55	57	72	73	59	69	73	68	69	X					50	77	81	X	79	70	79	74
Важко відповісти	16	11	8	4	5	X	5	4	7	4	4	4	8	7	4	4	X					5	4	6	X	1	5	1	7
Динаміка довіри (баланс): політичним партіям																													
Баланс довіри	-43	-44	-38	-51	-51	-49	-6	-55	-70	-61	-58	-42	-60	-61	-55	-58	-51	-49	-62	-41	-47	-61	-57	X	-74	-68	-74	-78	
Довіряють	24	23	26	22	21	22	43	21	12	17	18	26	15	16	20	19	22	21	16	25	22	16	18	X	13	14	13	8	
Не довіряють	67	68	64	73	72	71	49	75	83	78	76	68	76	76	75	77	73	70	77	67	69	78	76	X	86	82	86	86	
Важко відповісти	9	9	10	6	7	8	9	4	5	5	6	6	9	8	5	4	6	9	8	8	9	6	6	X	1	5	1	6	
Динаміка довіри (баланс): профспілкам																													
Баланс довіри	-18	-20	-23	-17	-24	-22	X	-14	-24	-29	-27	-24	X	-21	-29	-20	-33	-39	X	-30	-33	-3	X	X	-36	X	-33		
Довіряють	34	33	30	36	32	32	X	39	33	30	32	33	X	34	32	35	28	25	X	28	26	42	X	X	24	X	26		
Не довіряють	52	52	53	54	56	54	X	53	56	60	58	56	X	55	60	55	60	64	X	58	59	44	X	X	60	X	59		
Важко відповісти	13	15	17	10	13	15	X	8	11	10	10	11	X	11	8	10	12	12	X	14	15	14	X	X	16	X	15		
Динаміка довіри (баланс): Церкві/релігійним організаціям																													
Баланс довіри	7	6	14	-1	1	-8	0	3	-7	-6	-7	6	54	33	7	-14	-6	15	-5	X	5	-1	4	X	28	-3	28	-15	
Довіряють	48	48	50	46	45	40	41	47	40	43	41	49	73	62	49	40	43	54	43	X	47	44	46	X	64	43	64	35	
Не довіряють	41	41	36	47	45	48	42	45	47	48	49	43	19	29	42	54	49	39	48	X	43	45	42	X	36	47	36	50	
Важко відповісти	11	11	14	8	10	13	17	8	14	9	10	8	9	9	9	7	9	7	9	X	10	11	13	X	1	10	1	15	

	2005/12	2006/01	2006/09	2006/12	2007/03	2007/06	2007/07	2007/12	2008/12	2009/09	2009/12	2010/12	2011/03	2011/10	2012/03	2013/03	2013/09	2014/03	2014/08	2014/10	2014/12	2015/09	2015/11	2015/12	2016/07	2016/12	2017/08	2017/12
Динаміка довіри (баланс): громадським об'єднанням																												
Баланс довіри	-5		-2	-9	-8			-13	-14	-23	-24	-13				-24	-14	-18	-27		-10	-8	32			-17		-23
Довіряють	39		38	36	35			35	32	30	30	38				33	38	35	31		38	40	61			36		31
Не довіряють	44		40	45	43			47	46	53	53	51				57	52	53	58		48	48	29			53		54
Важко відповісти	17		22	19	22			18	21	17	17	11				11	11	12	11		14	13	10			11		15
Динаміка довіри (баланс): волонтерам																												
Баланс довіри																							55		36	35	36	18
Довіряють																							74		68	64	68	53
Не довіряють																							19		32	29	32	35
Важко відповісти																							7		1	6	1	11
Динаміка довіри (баланс): Національному банку України																												
Баланс довіри	-18	-4	-5	-22	-20	-19		-4	-76	-74	-66	-43				-48	-48	-44	-27	-43	-41	-70	-68	-64		-76		-67
Довіряють	33	40	39	31	31	31		41	9	9	13	21				21	22	23	32	23	23	12	11	15		8		12
Не довіряють	50	44	43	53	51	50		45	84	83	79	64				69	70	67	59	65	63	81	79	79		85		78
Важко відповісти	17	16	18	16	17	18		14	7	8	8	15				10	8	10	10	12	14	7	0	6		7		10
Динаміка довіри (баланс): Збройним Силам України																												
Баланс довіри	20	30	25	10	12	13	21	26	0	92	6	11	3	-8	10	2	3	-1	12	19	32	30	30		20	27	20	12
Довіряють	56	62	57	52	53	51	55	61	46	96	50	51	45	41	50	48	48	46	53	56	64	61	61		60	61	60	52

	2005/12	2006/01	2006/09	2006/12	2007/03	2007/06	2007/07	2007/12	2008/12	2009/09	2009/12	2010/12	2011/03	2011/10	2012/03	2013/03	2013/09	2014/03	2014/08	2014/10	2014/12	2015/09	2015/11	2015/12	2016/07	2016/12	2017/08	2017/12	
Не довіряють	36	31	32	42	41	39	34	35	46	4	43	40	42	50	40	46	45	47	42	38	32	32	31	X	40	34	40	40	
Важко відповісти	8	7	10	7	7	10	11	4	8	-19	7	9	14	9	10	7	7	7	5	6	4	7	7	X	1	5	1	8	
Динаміка довіри (баланс): правоохоронним органам																													
Баланс довіри	-12	-9	X	-24	-22	-24	X	-19	-37	-25	-30	-36	X	-40	-36	-34	-40	-43	-32	-37	-48	-42	X	X	-44	X	-49	X	
Довіряють	40	42	X	36	36	34	X	39	28	35	32	30	X	28	30	30	27	26	31	29	23	25	X	X	26	X	21	X	
Не довіряють	52	51	X	60	58	58	X	58	65	60	62	65	X	67	66	64	67	69	63	66	71	67	X	X	70	X	70	X	
Важко відповісти	8	7	X	5	6	8	X	4	7	5	6	6	X	5	4	6	6	5	6	5	5	8	X	X	4	X	10	X	
Динаміка довіри (баланс): міліції/поліції																													
Баланс довіри	-24	-20	-25	-34	-33	-39	-29	-27	-51	-40	-44	-45	-40	-51	-49	-45	-44	-53	-55	-41	-50	-55	2	X	-16	-20	-16	-41	X
Довіряють	35	37	33	31	31	27	32	35	22	28	26	25	26	21	24	26	26	21	20	27	22	20	40	X	42	37	42	24	X
Не довіряють	59	57	58	65	65	66	61	62	72	68	70	70	66	72	73	71	70	74	75	68	72	75	38	X	58	57	58	66	X
Важко відповісти	6	6	10	4	4	7	7	3	6	5	4	5	9	6	3	4	5	5	6	5	6	5	23	X	1	6	1	10	X
Динаміка довіри (баланс): прокуратури																													
Баланс довіри	-24	-22	-18	-30	-26	-29	-34	-26	-45	-37	-39	-45	-34	-48	-44	-40	-31	-63	-59	-44	-58	-65	-65	X	-72	-65	-72	-56	X
Довіряють	34	34	35	31	32	30	27	34	23	27	27	24	25	22	25	27	30	16	17	25	18	14	13	X	14	15	14	16	X
Не довіряють	57	56	52	61	58	59	61	60	68	65	66	69	59	70	69	67	61	79	76	69	75	79	78	X	86	80	86	72	X
Важко відповісти	9	10	13	8	10	10	12	5	9	8	7	7	17	9	6	6	9	5	7	6	7	7	9	X	0	6	1	11	X

	2005/12	2006/10	2006/09	2006/12	2007/03	2007/06	2007/07	2007/12	2008/12	2009/09	2009/12	2010/12	2011/03	2011/10	2012/03	2013/03	2013/09	2014/03	2014/08	2014/10	2014/12	2015/09	2015/11	2015/12	2016/07	2016/12	2017/08	2017/12	
Динаміка довіри (баланс): Національному антикорупційному бюро України																													
Баланс довіри	X																							-45	-45	-45	-40		
Довіряють																								27	22	27	22		
Не довіряють																								72	67	72	61		
Важко відповісти																								1	11	1	17		
Динаміка довіри (баланс): СБУ																													
Баланс довіри	-2	3	-3	-10	-3	-8	2	-1	-27	-19	-18	19	X		-20	-23	-15	-39	-32	-27	-30	-35	-35	X		-38	X		-49
Довіряють	44	46	41	40	44	40	44	46	32	36	37	55			36	35	38	27	31	33	32	29	27			28			20
Не довіряють	46	44	44	50	47	48	41	47	59	55	55	36			56	58	53	66	63	60	62	64	62			66			69
Важко відповісти	10	10	16	10	10	11	15	7	10	9	8	10			8	7	10	8	7	7	7	8	11			6			11
Динаміка довіри (баланс): судовим органам																													
Баланс довіри	-26	X		-24	-33	-31	X		-38	-30	-51	-44	-46	-50	-42	-56	X						-68	X		-78	X		-78
Довіряють	33			32	30	31			26	33	21	25	24	22	22	16							12			11			11
Не довіряють	59			56	63	62			64	63	72	69	70	72	63	72							80			88			88
Важко відповісти	8			12	7	7			10	4	7	7	7	6	15	12							9			1			1
Динаміка довіри (баланс): газетам																													
Баланс довіри	21	19	21	17	19	-1	11	15	13	4	5	14	X		16	6	-3	-11	-23	4	1	-11	-3	X		-24	X		-24
Довіряють	58	57	56	56	58	47	53	56	54	50	50	54			56	51	46	41	36	48	45	41	45			35			34

	2005/12	2006/01	2006/09	2006/12	2007/03	2007/06	2007/07	2007/12	2008/12	2009/09	2009/12	2010/12	2011/03	2011/10	2012/03	2013/03	2013/09	2014/03	2014/08	2014/10	2014/12	2015/09	2015/11	2015/12	2016/07	2016/12	2017/08	2017/12
Не довіряють	37	37	36	39	39	48	42	41	41	45	46	41			40	45	48	52	59	44	45	52	47			58		58
Важко відповісти	5	6	8	4	4	6	5	3	5	5	4	5			4	5	6	7	6	8	10	7	8			7		8
Динаміка довіри (баланс): телебаченню																												
Баланс довіри	27	43	36	34	31	20	23	33	27	15	16	24			28	18	11	-10	-21	15	7	3	3			-11		-16
Довіряють	61	69	64	65	65	58	59	66	61	55	56	60			63	57	53	41	36	55	49	49	49			42		39
Не довіряють	34	27	28	31	33	37	36	32	34	41	40	36			35	39	42	50	57	40	42	46	46			53		55
Важко відповісти	5	4	8	4	2	5	5	2	4	4	3	4			3	3	5	9	7	5	9	4	5			5		6
Динаміка довіри (баланс): радіомовленню																												
Баланс довіри	25	29	25	23	22	7	15	27	18	6	9	19			17	3	23	16	-11	3	1	-8	-3			-20		-27
Довіряють	60	61	58	59	59	50	55	62	57	50	52	57			56	48	70	56	43	47	43	42	44			36		31
Не довіряють	34	33	33	36	37	43	40	35	39	44	43	38			39	46	47	40	54	44	43	50	47			56		58
Важко відповісти	6	6	9	5	5	7	6	3	5	6	5	6			5	6	6	4	3	10	14	8	10			9		11
Динаміка довіри (баланс): Інтернет-виданням, інформаційним сайтам																												
Баланс довіри																		2	4	14	7			-21	-3	-21	-4	
Довіряють																		38	39	47	45			38	40	38	38	
Не довіряють																		36	35	32	38			59	43	59	42	
Важко відповісти																		26	27	21	18			3	18	3	20	

Динаміка довіри (баланс): НАТО																										
Баланс довіри	-44	-42	-44	-47	-54	-55	-49	-51	-55	-64	-62	-53		-51	-55	-48	-30	-22	-6	2	-8	-15		-17		-38
Довіряють	19	21	21	21	17	16	19	20	17	12	13	15		17	16	18	30	34	40	45	40	34		36		25
Не довіряють	63	62	65	68	71	71	68	71	71	77	75	67		68	71	65	59	56	46	44	48	49		53		63
Важко відповісти	18	17	14	11	13	13	14	9	12	11	12	18		15	13	17	11	11	15	11	13	16		11		12
Динаміка довіри (баланс): посадовим особам Європейського Союзу																										
Баланс довіри													-7	-22	-5	11	-1	-5		-12		-33				
Довіряють													36	34	40	44	43	40		38		27				
Не довіряють													43	56	45	34	44	45		50		60				
Важко відповісти													22	11	15	22	14	15		13		14				
Динаміка довіри (баланс): владі Російської Федерації																										
Баланс довіри													-46	-77	-79	-71	-82	-81		-78		-79				
Довіряють													23	8	5	10	4	4		7		5				
Не довіряють													69	85	85	82	86	85		85		84				
Важко відповісти													8	8	10	8	10	11		8		10				

Балакирева О.Н., канд. социол. наук, заведующий отделом мониторинговых исследований социально-экономических трансформаций ГУ “Институт экономики и прогнозирования НАН Украины”, председатель правления ООО “Украинский институт социальных исследований имени Александра Яременко”, ул. Панаса Мирного, 26, Киев, 01011, Украина, e-mail: bon.smc@gmail.com,

Дмитрук Д.А., канд. социол. наук, научный сотрудник отдела мониторинговых исследований социально-экономических трансформаций ГУ “Институт экономики и прогнозирования НАН Украины”, директор ООО “Центр “Социальный мониторинг”, ул. Панаса Мирного, 26, Киев, 01011, Украина, e-mail: dmitruk_d@ukr.net

ДИНАМИКА ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ НАСТРОЕНИЙ: ДЕКАБРЬ 2017 ГОДА

На основе данных общенационального опроса показаны уровень заинтересованности политическими процессами и оценка политической ситуации в Украине. Представлен баланс доверия организациям, общественным институтам, отдельным государственным деятелям и динамика электоральных ориентаций населения страны.

Ключевые слова: общественное мнение, общественно-политические настроения, динамика доверия.

Balakireva O.M., PhD. (Sociology), head of department for monitoring-based research of social and economic transformations, Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences, head of the board, Ukrainian Institute for Social Research after Oleksandr Yaremenko, 26, Panasa Myrnoho Str., Kyiv, 01011, Ukraine, e-mail: bon.smc@gmail.com,

Dmytruk D.A., PhD. (Sociology), scientific fellow, department for monitoring-based research of social and economic transformations, Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences, director, Center “Social Monitoring”, 26, Panasa Myrnoho Str., Kyiv, 01011, Ukraine, e-mail: dmitruk_d@ukr.net

TRENDS OF SOCIO-POLITICAL ATTITUDES: DECEMBER 2017

The paper shows level of interest in political processes and the assessment of the political situation in Ukraine based on the data from the national survey. Suggested is the balance of trust towards organizations, public institutions, public officials and the trends of population's electoral orientations.

Keywords: public opinion, social and political attitudes, the dynamics of trust.